

Natalija LJ. Dimić¹

Stipendista Ministarstva prosvete,
nauke i tehnološkog razvoja

Na projektu Instituta za noviju istoriju Srbije

Izvorni naučni rad

UDK 929:32 Брант В.; 94(497.1:430)

VILI BRANT I JUGOSLAVIJA: POČECI UOBLIČAVANJA „NOVE ISTOČNE POLITIKE“

Apstrakt: U radu se, na osnovu izvora nemačke i jugoslovenske provenijencije, posmatra viđenje Jugoslavije i jugoslovensko-sovjetskog sukoba od strane Vilija Branta u periodu pre nego što je postao gradonačelnik Berlina (1957. godine). Upravo sukob sa Informbiroom 1948. godine i veća otvorenost Jugoslavije prema Zapadu privukli su pažnju Vilija Branta, koji je u njoj video potencijalni model unutrašnje promene jedne komunističke zemlje usled kontakata sa zapadnim svetom, što će predstavljati jednu od osnovnih komponenti njegove kasnije razvijene koncepcije „nove istočne politike“. Rad predstavlja doprinos razumevanju „nove istočne politike“, ukazuje da se njeni idejni koreni mogu naći već krajem 40-ih godina, ali i doprinos potpunijem sagledavanju politike Savezne Republike Nemačke prema Jugoslaviji u periodu nakon 1969. godine, kada je na mestu saveznog kancelara bio Vili Brant.

Кljučne reči: Vili Brant, SR Nemačka, Jugoslavija, istočna politika.

O Viliju Brantu i o „novoj istočnoj politici“ (*neue Ostpolitik*) postoji veoma bogata bibliografija. Pad sveta „realnog socijalizma“ u SSSR-u i istočnoj Evropi i ujedinjenje Nemačke obnovili su interesovanje istoriografije za uzroke i posledice nove istočne politike koju je pokrenula Brantova vlada. U osnovi debate i dalje stoji pitanje da li je nova istočna politika doprinela podrivanju i padu istočnonemačkog režima, ili pak njegovoj stabilizaciji, produživši period nemačke podeljenosti (Bender, 1995; Garton Ash, 1993; Glenn Gray, 2003; Dannenberg, 2008). U istraživanjima odnosa Vilija Branta i Jugoslavije centralno mesto je zauzimao tzv. „džentlmenki sporazum“ između Tita i Branta iz 1973. godine i „brionska formula“, odnosno problem obeštećenja jugoslovenskih žrtava nacističkih progona (Ivanović, 2009; Janjetović, 2007). Odnosima sa Jugoslavijom u kontekstu strategije nove istočne politike bavio se slovenački istoričar Dušan Nećak, ali je njegova studija kao donju hronološku granicu prilikom posmatranja korena nove istočne politike i Brantovih kontakata sa Jugoslavijom postavila 1963. godinu (Nećak, 2015). Posle uvodnog dela o Viliju Brantu i novoj istočnoj politici, centralni deo ovog rada posvećen je analizi Brantovog viđenja Jugoslavije iz perioda između leta 1948. i 1951. godine, sa ciljem da se ukaže na to da su osnovne konture nove istočne politike bile vidljive već u ovoj ranoj fazi Brantovog političkog rada. Pored toga, jedan od ciljeva je i da

¹ natalija.dimic@inis.bg.as.rs

se preispita mesto koje su događaji u Jugoslaviji imali u formiranju ove političke strategije. U zaključnim razmatranjima osvrnućemo se na značaj i relevantnost analize prvih kontakata Vilija Branta sa socijalističkom Jugoslavijom.

Nova istočna politika Vilija Branta

Pojam istočna politika (*Ostpolitik*) označava, kako sama reč upućuje, nemačku politiku prema Istoku. U različitim periodima ova reč je označavala različite politike koje su imale svoje kontinuitete i diskontinuitete (Readman, 2004). U kontekstu Hladnog rata, pod pojmom istočna politika podrazumeva se politika Zapadne Nemačke prema Istoku, odnosno prema istočnoevropskim socijalističkim zemljama, među kojima je centralno mesto zauzimala Nemačka Demokratska Republika. Sve zapadnonemačke vlade imale su određenu politiku prema Istoku, u srži svake bila je nemačka politika (*Deutschlandspolitik*) i rešavanje nemačkog pitanja (*die Deutsche Frage*), ali su se strategije za ostvarenje ovog krajnjeg cilja razlikovale. Za razliku od vlada Konrada Adenauera, čija je politika prema Istoku bila vođena Halštajnovom doktrinom, diplomatskom, ekonomskom i kulturnom izolacijom Istočne Nemačke, insistiranjem na pravu da Savezna Republika Nemačka jedina zastupa opštenemačke interese u svetu (*Alleinvertretungsanspruch*), nepriznavanjem granice na Odri i Nisi i logikom da je nemačko ujedinjenje preduslov za detant, „crveno-žuta“ koalicija na čelu sa Vilijem Brantom usvojila je drugačiji pristup. Usled dijametralno suprotnih koncepcija za rešavanje nemačkog pitanja, istočna politika Vilija Branta često se naziva novom istočnom politikom (Nećak, 2004; Schöllgen, 2013; Weber, 2004).

U svom razvijenom obliku nova istočna politika polazila je od stava da je detant preduslov i put do nemačkog ujedinjenja. Posmatrajući nemačko pitanje kao neodvojivi deo evropskog poretka, Brant je smatrao da samo promene na evropskom nivou mogu stvoriti uslove za rešavanje nemačke podeljenosti, da je promena *status-a quo* u Evropi u nemačkom interesu, a da Zapadna Nemačka mora biti spremna za trenutak preoblikovanja Evrope. Kao moto nove istočne politike može se uzeti krilatica Egona Bara: „promena putem približavanja“ (*Wandel durch Annäherung*). Drugim rečima, Brant i njegovi politički istomišljenici smatrali su rešavanje nemačkog pitanja dugotrajnim procesom, koji je ostvariv samo ukoliko se usvoji politika malih koraka, politika miroljubive promene, čiji je cilj bio silom ljudi, robe i dobara promeniti Istočnu Evropu, a samim time i Istočnu Nemačku, iznutra. U tom procesu je kulturna saradnja i ekonomsko snaženje Istočne Evrope, koje je naizgled delovalo kao doprinos njenoj stabilizaciji, imalo za cilj oslobađanje tih zemalja ekonomske zavisnosti od Moskve, čineći ih istovremeno zavisnim od Zapada. Kroz investicije i saradnju na ekonomskom planu trebalo je jačati samopouzdanje istočnoevropskih država, izjednačiti životni standard, i na taj način pripremiti Istočnu Evropu za inkorporaciju u Evropsku ekonomsku zajednicu, a Nemačku Demokratsku Republiku u Saveznu Republiku Nemačku. Ova politika počivala je na stanovištu da Nemačka nije izolovana, da njeno ujedinjenje zavisi od

promene odnosa snaga u Evropi i da je samo kroz kontakte i približavanje moguće ostvariti promenu (Brandt, 1989; Nećak, 2015).

U literaturi posvećenoj korenima nove istočne politike Vilija Branta dugo se izgradnja Berlinskog zida 1961. godine smatrala prelomnom i ishodišnom tačkom. Novija literatura, ali i sam Vili Brant u svojim „Sećanjima“, pobijaju takvo stanovište, sugerišući da su njeni obrisi nastali pre svega iz iskustva života i političkog rada u podjeljenom Berlinu, u koji se doselio 1947, a čiji je gradonačelnik bio od 1957. do 1966. godine (Brandt, 1989; Niedhart, 2004; Schmidt, 2003; Schmidt, 2014; Wilkens, 2007). Deo literature kao momenat javnog formulisanja nove strategije pominje najkasnije njegov govor iz 1958. godine pod naslovom „Problem Istoka i Zapada iz berlinske perspektive“ (Brandt, 1958; Niedhart, 2004; Wilkens, 2007). Pojedini autori u pokušaju da sagledaju uobličavanje nove istočne politike odlaze dublje u prošlost od 1958. godine, pominjući sredinu 50-ih (Wilkens, 2007), ili čak ističući da je već ranih 1950-ih godina u svesti Vilija Branta bilo razvijeno verovanje u delotvornost „politike miroljubive promene“ (*die Politik der friedlichen Veränderung*), odnosno da zapadne demokratije u ideološkoj borbi protiv komunizma ne smeju biti defanzivne, već da moraju miroljubivim sredstvima pomerati granice – silom ideja, ljudi i dobara. Pored toga, Brant je 1951. godine navodio da Zapad mora da prepozna i podrži „miroljubive snage“ u Sovjetskom Savezu, kako bi njihov razvoj usmerio u pravcu „slobodnog sveta“. Nemački istoričar Wolfgang Šmit istakao je i da je Vili Brant već u tom periodu jugoslovenski komunizam video kao mogući model promene socijalističkog društva, koji ne znači automatsko preuzimanje zapadnih obrazaca (Schmidt, 2003; Schmidt, 2014). Naše istraživanje se nastavlja na zapažanja Volkfanga Šmita. Brantova koncepcija istočne politike je vremenom sazrevala i menjala se, dobijajući svoj konačni oblik poznih 60-ih godina, ali naše istraživanje pokazuje da su njene osnovne konture bile uobličene već u periodu 1948–1951, kao i da je jugoslovensko-sovjetski sukob od Jugoslavije učinio svojevrsno probno područje za testiranje istočne politike.

Kriza oko Tita u Istočnoj Nemačkoj

Poseta Jugoslaviji 1968, ponovno uspostavljanje diplomatskih odnosa između SRN i FNRJ nakon prekida 1957, potpisivanje niza ugovora o ekonomskoj saradnji, sporazum Tito–Brant 1973. godine nisu predstavljali prve susrete i upoznavanje Vilija Branta sa jugoslovenskom stvarnošću i specifičnošću njenog unutrašnjeg i spoljnopoličkog položaja i razvoja. Počeci se nalaze dve decenije ranije, u periodu kada je celokupna zapadnoevropska javnost usmerila pažnju na FNRJ usled njenog sukoba sa Sovjetskim Savezom.

Kao član Socijaldemokratske partije Nemačke (SPD), a od 1949. godine i poslanik Saveznog parlamenta za okrug Berlin, u kome je dodir Istoka i Zapada bio posve neposredan, a svetska politika i hladnoratovski sukobi nalazili svoj odraz na malom prostoru, ubrzo nakon objavljivanja Rezolucije Informbiroa 28. juna 1948. godine Vili Brant je pisao o njenim odjecima u Nemačkoj. Prvi njegov tekst

koji se ticao jugoslovensko-sovjetskog sukoba objavljen je tačno mesec dana po Rezoluciji IB-a, 28. jula 1948. godine, pod naslovom „Križa oko Tita u SED-u“ (Brandt, 1948). Reči je bilo o dejstvu tog sukoba na unutarpartijski život Jedinstvene socijalističke partije Nemačke (SED). Iako članak sigurno nije bio oslobođen propagandnih antisovjetskih namera u situaciji blokade Berlina, ne može se poreći tačnost osnovnih zaključaka, koji upućuju na to da su zaoštavanje partijskog kursa SED/KPD i Rezolucija Informbiroa deo istog procesa – nametanja bespogovorne discipline i direktivnosti u odnosima između Moskve i ostalih komunističkih partija (Malycha & Winters, 2009). Isticano je u tekstu da je pridržavanje sovjetskog političkog kursa bilo odlučujuće u diferenciranju stvarnih partijskih članova SED-a od „sluga američkog imperijalizma“, etikete koja će biti „zakačena“ Komunističkoj partiji Jugoslavije i „titoistima“ u drugim zemljama.

Zaključujući svoju analizu, Vili Brant je upozorio socijaldemokrate Istočne zone da je sledeći korak na putu kojim se SED kreće upravo unutarpartijska čistka, postavivši istovremeno retoričko pitanje koliko ima starih komunista koji su upravo u „križi oko Tita“ prepoznali razbijanje sopstvenih iluzija o mogućem samostalnom razvitku. Bolje je shvatiti iluzornost takvih nada „sa zakašnjenjem nego prekasno“ (*Es wäre besser, eine solche Erkenntnis käme spät als zu spät*), bila je propagandna poruka Vilija Branta i istovremeni apel nemačkim komunistima da izvuku pouku iz jugoslovensko-sovjetskog sukoba (Brandt, 1948).

Iako ovaj tekst sam po sebi nije previše značajan u celokupnoj publicističkoj delatnosti Vilija Branta, on nesumnjivo govori o tome da je Brant od samog početka sukoba Jugoslavije sa Kominformom pratio njen politički razvoj. Pored toga, za razliku od tekstova i govora nastalih tokom proleća 1948. godine, povodom praškog državnog udara iz februara, koji su odisali, doduše borbenim, pesimizmom (Brandt, 2004), jugoslovensko-sovjetski sukob predstavljao je nadu. Iako je lekcija iz Praga (*die Lehre von Prag*), kao i iz Beograda, upozoravala na totalitarni karakter sovjetskog komunizma i nametanje bespogovorne discipline od strane Kominforma, Rezolucija Informbiroa i još uvek nedovršeni sled događaja u Jugoslaviji ukazivali su na mogući model odvajanja od Moskve.

Problemi Titoizma

U periodu koji je usledio završena je blokada Berlina, stvorene su dve nemačke države, Jugoslavija je ostala odvojena od Moskve i krenula putem približavanja Zapadu, a Brantove ideje počele su da dobijaju oblik. U ovom periodu Brantov tekst koji najpotpunije odražava njegov pogled na Jugoslaviju, ali iz kog se može prepoznati i opšta logika političkog mišljenja kojom se vodio, predstavlja predavanje naslovljeno „Problemi Titoizma“ (nemačka verzija: *Jugoslawien auf neuen Wegen – Probleme des Titoismus*), koje je održao 22. marta 1951. godine u Berlinu, u Institutu „August Bebel“ prilikom 14-dnevnog seminara nemačkih i francuskih studenata.²

² AJ 507/IX, 85/II – 1 – 112, k. 5, „Problemi titoizma“.

„Dogmatska sterilnost“ podjednako je pogrešna i štetna kao i „oportunističko ulepšavanje“, smatrao je Vili Brant po pitanju Jugoslavije. Iako ubeđeni antikomunista, aludirao je na one struje zapadnog javnog mnjenja koje su dogmatski odbijale kontakt sa jednom, kako su smatrali, komunističkom diktaturom, karakterišući jugoslovenski razvoj kao ništa drugo do nacionalnu varijantu boljševičke partijske diktature, kao i na drugu krajnost koja je posmatrajući Jugoslaviju samo kroz svetlo spoljopolitičkog sukoba sa Moskvom nekritički slavila njen put. Vili Brant se sam trudio da ne zapada u idejne kalupe, bilo samoidentifikacije sa FNRJ usled njenog suprotstavljanja SSSR-u, bilo okamenjene slike drugog. Smatrao je prirodnim da od jugoslovenskih komunista nisu „preko noći“ postale zapadnoevropske socijaldemokrate, ali da nije mudro ni posmatrati ih kao nepromenljivu boljševičku partiju. Isticao je da „nije samo u jugoslavenskom slučaju unekoliko neplodno da se hoće društveni razvitak u čitavom svetu mjeriti mjerilima onih 15 ili 20 postotaka čovječanstva, koji donekle raspolazu sa utvrđenom tradicijom demokratskoga mišljenja“, dodajući pritom da su i u tom delu sveta ljudi sa demokratskim ustanovama upoznati „više nego površno“ i uz to ostavljajući prostor da parlamentarna demokratija nije bezuslovno najbolji oblik političkog uređenja.³

U Brantovom viđenju Jugoslavije nije dominantna bila nepokretna slika drugog. On je pre svega video proces razvoja, društveni, politički i idejni, koji je otpočeo 1948. godine. To je upravo ključno za način prosuđivanja Vilija Branta – on je razmišljao u procesima, smatrao je da ništa nije nepromenljivo i da je stoga ključno pitanje u kom smeru se odvijaju unutrašnji društveni procesi u posmatranoj državi, da li su usmereni ka većim slobodama, ili pak „nazadnjačke“ tendencije preovlađuju. Ovo pitanje smera po njegovom mišljenju bilo je centralno za prosuđivanje društvenog razvoja „zaostalih“ zemalja, ne samo Jugoslavije. Vaganje između, za Zapad oprečnih pojmova, diktature i demokratije smatrao je uzaludnim i besplodnim. Stoga je verovao da nije dovoljno okarakterisati i tipologizovati određeni režim, već da je daleko bitnije uočiti tendencije razvoja.

Način na koji je Vili Brant razmišljao, pisao i govorio o Jugoslaviji nije bio ograničen samo na FNRJ – u pitanju je bio određeni „metod“ analize političkih pojava i problema. V. Brant nije posmatrao izolovani fenomen, već ga je uklapao u širi politički pejzaž svetskih razmera. Za njegov način analiziranja i zaključivanja karakteristično je bilo povlačenje paralela. Taj „metod“ i logika razmišljanja prepoznaje se i u njegovom izlaganju o jugoslovensko-sovjetskom sukobu i centralnom pitanju koje je postavio: Kako je FNRJ uspela da izbori nezavisnost i zašto se to dogodilo baš u Jugoslaviji, a ne u nekoj drugoj zemlji Istočne Evrope? Kao ključni podsticaj naveo je „volju za samoodržanjem“, ali je dodao da taj osećaj i poriv nije ograničen samo na jugoslovenske komuniste. Stoga je ušao u analizu posebnosti jugoslovenskog razvoja, komparirajući ga sa razvojnim putem drugih istočnoevropskih partija i država. Došao je do zaključka da je jugoslovenski pokret otpora, za razliku od drugih, sam izneo rat i revoluciju, iz čega je izrasla jaka samosvest Komunističke partije Jugoslavije. Pored toga, veoma bitnom, možda

³ AJ 507/IX, 85/II – 1 – 112, k. 5, „Problemi titoizma“.

i ključnom, smatrao je činjenicu da je kontrola nad vojskom i policijom bila u jugoslovenskim, a ne u sovjetskim rukama, što je bio slučaj u drugim zemljama. Ova dva faktora bila su po njegovom mišljenju presudna za objašnjenje jugoslovenske samosvesti i samostalnosti.⁴

Vili Brant se, međutim, nije zadržao samo na rasvetljavanju jugoslovenskog pitanja, već je pokušao da svojim zaključcima da politički i analitički upotrebnu vrednost. Postavivši pitanje da li preduslovi za samostalni razvitak postoje u još nekoj komunističkoj zemlji, zadržao se na „slučaju“ Kine. Pretpostavivši da će od sposobnosti da zadrži kontrolu nad vojskom i policijom zavisiti „mogućnosti kineskoga samorazvitka, iako prirodno ne prema jugoslovenskoj šemi“, nije bio daleko od događaja koji su usledili deceniju kasnije.

Iako je izbegavao kategorične ocene, ukazivao je na nekoliko mesta u svom izlaganju na dogmatičnost jugoslovenskih komunista, pre svega u pitanju „borbe za ideologiju“, odnosno isticanja da je jugoslovensko tumačenje marksizma-lenjinizma, za razliku od sovjetskog, jedino ispravno, sublimirano u izjavi Moše Pijadea „drugi su jeretici!“. Pominjao je uz to da je u prvo vreme posle raskida sa Moskvom postojao utisak da KPJ teži stvaranju nove internacionale, što je ubrzo partijski vrh demantovao. Brant je ipak primetio da se moglo „opaziti izvjesno, ne novo, ali psihološki ne nerazumljivo naginjanje ka misionarstvu“, međutim, ta opaska nije imala osuđujući ton. U pitanju je bila konstatacija.⁵

Vili Brant je isticao da je Jugoslavija od 1949. godine ukazivala na imperijalističke metode SSSR-a, ali da to nije značilo automatske hvalospeve Zapadu. Njeno okretanje saradnji sa Zapadom bilo je, po Brantovom mišljenju, izraz egzistencijalne nužnosti. Ipak, uprkos isprva nevoljnom prijateljstvu, Brant je već 1951. godine primećivao da je kontakt sa zapadnim svetom uticao na promenu Jugoslavije „iznutra“. U pitanju nije bio samo spoljnopolitički zaokret ka Zapadu, već i promena na ideološkom, privrednom, organizacionom planu, što je, po Brantovom sudu uticalo na manje dogmatičnosti, više slobode i manje političke represije u Jugoslaviji. Ova konstatacija u predavanju Vilija Branta veoma je značajna, jer dozvoljava uviđanje iste linije između odnosa prema Jugoslaviji u martu 1951. i njegove kasnije strategije „nove istočne politike“. Brant je smatrao da „stvarni razvitak“ u Jugoslaviji počiva na „zajedničkoj skladnoj igri unutarnje političkih sila sa faktorima internacionalne politike“, ukazujući na to da treba saradivati sa Jugoslavijom, kako bi se uticalo na pravce njenog razvoja. Putem kontakata dovesti do unutrašnje promene. (Brandt, 1989)

(Jugo)istočna politika

Zaključci u predavanju „Problemi titoizma“ iz marta 1951. godine da treba uspostavljati odnose sa Jugoslavijom, da treba pratiti i njen unutrašnji, ne samo spoljnopolitički razvoj, da posebno treba biti senzitivna na, za Zapad poželjne,

⁴ AJ 507/IX, 85/II - 1 - 112, k. 5, „Problemi titoizma“.

⁵ Isto.

tendencije koje treba podržavati, vera da nijedno društvo nije statično, već podložno promenama u jednom ili drugom smeru, a posebno akcenat na tome da je kontakt sa Zapadom uticao na unutrašnje promene u Jugoslaviji, govore u prilog pretpostavci da je deo stavova Vilija Branta o „istočnoj politici“ bio formiran već ranih 50-tih godina. Jugoslavija, kao komunistička zemlja koja je od raskida sa Sovjetskim Savezom počela da uspostavlja odnose sa zapadnim svetom, svojim unutrašnjim razvojem bila je svojevrsna laboratorija. Ona je bila živi ogled mogućnosti uspeha strategije usmerene na promenu komunističkog režima iznutra putem intenzivnijih kontakata sa Zapadom. U odnosu prema jugoslovenskom problemu i „problemima titoizma“ 1951. godine vidi se ista logika izražena u čuvenoj krilatici pripisivanoj Egonu Baru o „promeni putem približavanja“ (*Wandel durch Annäherung*).

Iako je u zaključku predavanja iz 1951. godine V. Brant prvenstveno ostao u ideološkoj ravni, naglašavajući da se u krajnjoj liniji radi o tome „da li se i kako može ne samo u Jugoslaviji, nego u mnogo širim okvirima stvoriti Nova Zemlja za demokratiju i slobodarski socijalizam“, ta dominantno ideološka nota može se pripisati prilici i mestu na kom je predavanje držano. Da je V. Brant i tada razmišljao kao državnik, a na FNRJ gledao kao na potencijalnog strateškog partnera svedoči i njegov razgovor iz maja 1951. godine sa pukovnikom Radkom Poličem, šefom Vojne misije FNRJ u Berlinu. Tom prilikom V. Brant je izjavio da je „prirodni prostor za nemačku privredu istok“ i „takva orijentacija joj obezbeđuje dugoročni prosperitet“. Pod „istokom“ se podrazumevala, ne samo Jugoslavija, već i daleki prostori poput Kine.⁶

Takozvana „brionska formula“ sporazuma Tito-Brant iz 1973. godine sadrži u sebi najmanje dva elementa Brantovog odnosa prema Jugoslaviji koja su vidljiva i 1951. godine. Iako je ekonomski sporazum bio značajniji za jugoslovensku stranu, Vili Brant je takođe na istoku video važnu stratešku orijentaciju za nemačku privredu. Međutim, u povoljnim dugoročnim finansijskim i ekonomskim sporazumima mogu se prepoznati i druge namere. U literaturi se u vezi sa Brantovom strategijom prema Sovjetskom Savezu ističe da je verovao u „teoriju unutrašnje promene visoko industrijalizovanih društava“, odnosno da će industrijski i tehnološki napredak SSSR-a dovesti do liberalizacije i deideologizacije tamošnjeg režima (Niedhart, 2004). Ne gubeći iz vida druge faktore, možemo pretpostaviti da je i vera u unutrašnju promenu uticala na spremnost SRN predvođene Vilijem Brantom na kapitalnu pomoć, kredite, direktne investicije i zajedničko istupanje na trećem tržištu sa socijalističkom Jugoslavijom. Drugim rečima, ukoliko industrijalizacija dovodi do unutrašnje promene političkog karaktera, ekonomski napredak nerazvijenih delova sveta, u koje je spadala i Jugoslavija, tim pre je trebalo podržati.

Zaključak

Značaj analize Brantovog viđenja Jugoslavije u periodu 1948–1951. je dvostruk. S jedne strane, on omogućuje da se elementi buduće nove istočne politike sagledaju već na početku šeste decenije dvadesetog veka. Ključno je u tom smislu

⁶ DA MSP RS, PA/SRN, 1951, f-60, dok. 16, br. 49146, Zabeleška iz razgovora sa narodnim poslanikom SPD Vili Brantom 26. 5. 1951 (Zabeleške za maj i juni 1951).

uočiti podudarnost između Barove krilatice o „promeni putem približavanja“ i Brantovog zalaganja za negovanje odnosa sa Jugoslavijom, kako bi se uticalo na pravce njenog razvoja. S druge strane, posmatranje geneze Brantovog pogleda na Jugoslaviju i paralelnog uobličavanja nove istočne politike, uočavanje obrazaca i načina mišljenja, može doprineti potpunijem razumevanju politike SR Nemačke prema Jugoslaviji u periodu kada je na čelu Savezne Vlade bio Vili Brant (1969–1974). Ova tema otvara i dalja istraživačka pitanja, pre svega u vezi sa odnosom između političkih koncepcija Vilija Branta i politike zapadnih saveznica prema Jugoslaviji, oličenih u istovremenoj „strategiji klina“ i „održavanja Tita na površini“.

Spisak izvora i literature

Neobjavljeni izvori

Arhiv Jugoslavije

Fond: Komisija za međunarodne odnose i veze CK KPJ (507/IX).

Diplomatski arhiv Ministarstva spoljnih poslova Republike Srbije

Fond: Politička arhiva, odnosi FNRJ – Nemačka (SRN, NDR).

Objavljeni izvori

Brandt, W. (1948, July 28). Die Tito-Krise der SED. Der Sozialdemokratischer Pressedienst, pp. 1-3.

Brandt, W. (1958). The East-West Problem as Seen from Berlin. *International Affairs*, 297-304.

Brandt, W. (1989). *Erinnerungen*. Zürich: Propyläen.

Brandt, W. (2004). Aus der Rede des Vertreters des SPD-Parteivorstandes in Berlin, Brandt, vor Funktionären der Berliner SPD. *Willy Brandt: Berliner Ausgabe, Band 3, Berlin bleibt frei: Politik in und für Berlin*. Bonn: Verlag J.H.W. Dietz Nachfolger GmbH.

Literatura

Ash, T. G. (1993). *In Europe's Name: Germany and the Divided Continent*. New York: Random House.

Bender, P. (1995). *Die Neue Ostpolitik und ihre Folgen. Vom Mauerbau bis zur Vereinigung*. München: DTV.

Dannenberg, J. v. (2008). *The Foundations of Ostpolitik: The Making of the Moscow Treaty between West Germany and the USSR*. Oxford: Oxford University Press.

Gray, W. G. (2003). *Germany's Cold War: The Global Campaign to Isolate East Germany 1949-1968*. Chapel Hill&London: The University of North Carolina Press.

Ivanović, V. (2009). *Jugoslavija i SR Nemačka 1967–1973: Između ideologije i pragmatizma*. Beograd: Institut za savremenu istoriju.

- Janjetović, Z. (2007). *Od Auschwitza do Brijuna: pitanje odštete žrtvama nacizma u jugoslavensko-zapadnonjemačkim odnosima*. Zagreb: Srednja Europa.
- Malycha, A i Winters, P. J. (2009). *Geschichte der SED: von der Gründung bis zur Linkspartei*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung.
- Nećak, D. (2004). *Hallsteinova doktrina i Jugoslavija: Tito između Savezne Republike Njemačke i Demokratske Republike Njemačke*. Zagreb: Srednja Europa.
- Nećak, D. (2015). *Ostpolitik Willija Brandta i Jugoslavija (1963-1969)*. Zagreb: Srednja Europa.
- Niedhart, G. (2004). The East—West Problem as Seen from Berlin: Willy Brandt's Early Ostpolitik. In W. Loth, *Europe, Cold War, Coexistence: 1953-1965* (pp. 281-292). London: Frank Cass Publishers.
- Readman, K. S. (2004). *Germany and the Baltic Problem after the Cold War: the Development of a New Ostpolitik 1989-2000*. London: Routledge.
- Schmidt, W. (2003). Die Wurzeln der Entspannung. *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, 521-564.
- Schmidt, W. (2014). Willy Brandts Ost- und Deutschlandpolitik. In B. Rother, *Willy Brandts Außenpolitik* (pp. 161-258). Berlin: Springer VG.
- Schöllgen, G. (2013). *Deutsche Außenpolitik von 1945 bis zur Gegenwart*. München: C. H. Beck.
- Weber, J. (2004). *Germany 1945-1990: A Parallel History*. Budapest: Central European University Press.
- Wilkens, A. (2007). New Ostpolitik and European integration: concepts and. In P. Ludlow, *European Integration and the Cold War: Ostpolitik-Westpolitik, 1965-1973* (pp. 67-80). London, New York: Routledge.

Abstract: This paper examines Willy Brandt's perception of Yugoslavia and its break with the USSR during the period prior to his mayorship of Berlin (1957-1966). It is based on both Yugoslav and German sources. The break with the Kominform in 1948 and the subsequent opening of Yugoslavia to the West drew the attention of Willy Brandt, who saw this opening as a potential model of an internal change in a communist country due to its contacts with the western world. This model was later one of the main components of Brandt's "Neue Ostpolitik". This paper is a contribution to a better understanding of the "Neue Ostpolitik" and it suggests that its roots are to be found already in the late 1940s. It also contributes to a better understanding of FR Germany's policy towards and its perception of Yugoslavia after 1969 when Willy Brandt became the federal chancellor.

Key words: Willy Brandt, FR Germany, Yugoslavia, Neue Ostpolitik